

Asia: VN/7020/2024

Lausuntopyyntö tekoäly- ja tekijänoikeuspienryhmien loppuraporteista

1. Täydentäviä huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin

Onko pienryhmä 1: Tekoäly luovassa työssä loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Olemme esittäneet tarkentavat kommenttimme kohdassa 2.1

Onko pienryhmä 2: Teknologia loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Olemme esittäneet tarkentavat kommenttimme kohdassa 2.1

Onko pienryhmä 3: Oikeudelliset kysymykset loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Olemme esittäneet tarkentavat kommenttimme kohdassa 2.1

2.1 TOIMENPITEET

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä?

Luovat ry haluaa esittää seuraavia tarkentavia kommentteja tärkeimmiksi katsomistaan aiheista:

Seikat, joihin haluamme kiinnitettävän huomiota ovat seuraavat:

- o Läpinäkyvyyden puuttuminen
- o Teosten käyttö edellyttää aina oikeudenomistajien ennakkoon myöntämää lupaa. Tässä lisensointi on ensisijainen ratkaisu.
- o Teosten käytöstä tulee saada kohtuullinen korvaus sopimusvapauden piirissä tapahtuvan lisensointitoiminnan kautta. Oikeudenomistajien huolena tältä osin on heidän heikko neuvotteluasemansa suhteessa globaaleihin teknologiajätteihin.

Aihekohtaisia erityishuomioita:

- o Teknologiset standardit ja tekijänoikeusinfrastruktuurihankkeet: Luovan alan ja oikeudenomistajien edustajien tulee olla mukana tällaisissa hankkeissa. Niiden tarkoituksena ja tavoitteena tulee aina olla lisensoinnin tukeminen, ja niiden tulee mahdollistaa koulutusdatan läpinäkyvyyttä sekä mahdollistaa oikeuksien pidättäminen koneluettavalla tavalla, jota myös teknologiayritykset sitoutuvat noudattamaan.
- o TDM: Juridiikka-pienryhmän raportissa keskitytään voimakkaasti tekstin- ja tiedonlouhintaan, ja olemme samaa mieltä siitä, että sitä kannattaa tutkia tarkemmin. On mahdollista, että tekstin- ja tiedonlouhintapoikkeus soveltuisi jossakin vaiheessa tekoälyn kehittämisprosessia. Tekstin- ja tiedonlouhinnan rajoitusten soveltumista tekoälyohjelmien, varsinkin generatiivisten tekoälysovellusten, yleisölle saattamiseen tai tekoälymallin kaupallistamiseen, tulee arvioida Bernin konvention kolmen kohdan testin valossa. On selvää, että tämän valossa rajoitussäännöksiä ei voida ulottaa koko tekoälyn kehittämis- ja koulutusprosessiin ulottaen palvelun tai mallin yleisön saataville saattamiseen tai palvelun tai mallin kaupallistamiseen.

Mikäli kuitenkin katsottaisiin, että tekstin- ja tiedonlouhintapoikkeus koskee generatiivisten tekoälymallien kouluttamista (toisin kuin itse katsomme), oikeudenhaltijoilla on lain mukaan oikeus pidättää tekstin- ja tiedonlouhintaoikeudet, kunhan oikeudenpidätys on tehty koneluettavassa muodossa. Erilaisia oikeudenpidätyskeinoja onkin ansiokkaasti lueteltu raportissa; mm. oikeudenhaltijoita edustavien tekijänoikeusjärjestöjen oikeudenpidätykset verkkosivuillaan on katsottava riittäväksi tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia koskevaksi oikeudenpidätykseksi.

Ennakkoluvan tarve ja lisensointi: Lisensointi tekoälyn kouluttamisessa tulee olla ensisijainen ratkaisu. Teosten käyttö edellyttää lähtökohtaisesti ennakkolupaa, ja tekstin- ja tiedonlouhinnan sijaan on keskityttävä erilaisiin lisensointimahdollisuuksiin. Generatiiviset tekoälypalvelut on veloitettava aktiiviseen yhteistyöhön oikeudenhaltijoiden ja niitä edustavien järjestöjen kanssa lisenssin hankkimiseksi, kun suojattuja teoksia käytetään niiden tekoälymallien koulutusdatan lähteenä. Vastaavasti tekoälypalvelut on veloitettava yhteistyöhön oikeudenhaltijoiden kanssa, jotta voidaan teknisesti estää lisensoimattomien teosten käyttö mallin koulutuksessa.

Kohtuullinen korvaus oikeudenomistajille lisensoinnin kautta: Kuten pienryhmien raporteissa jo todetaan, oikeudenhaltijoille on maksettava kohtuullinen korvaus heidän oikeuksiensa hyödyntämisestä. Tekoälyn arvoketjussa hyödytään oikeudenhaltijan luovan työn tuloksista ja teosten tekemiseen käyttämistä investoinneista monessa portaassa aina koulutuskäytöstä generatiivisten tekoälypalveluiden tuottamiseen ja tekoälysisällön hyödyntämiseen.

- o Avoimuus: Selkeät ja riittävät tiedot tekoälyn koulutusaineistosta ovat välttämättömiä oikeudenhaltijoille, jotta nämä voivat tehdä lisenssisopimukset tekijänoikeudella suojattujen

sisältöjensä käytöstä sopimukset ja saada siitä korvauksen. Läpinäkyvyysveloitteet on ulotettava koko tekoälyn arvoketjuun, jotta teosten oikeudenhaltijat voivat valvoa ja toteuttaa perusoikeuksiaan omaisuutensa suojasta ja tekijänoikeuksista. Tunnisteiden ja metadatastandardien tunnistaminen ja käyttöönoton edistäminen, oikeuksien hallinnointiratkaisujen kehittäminen ja pilotoiminen yhdessä tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatioiden ja oikeudenhaltijoiden kanssa. Näyttötaakka siitä, että koulutuksessa on käytetty laillisia lähteitä, on oltava sovelluksen tai palvelun kehittäjällä.

Oikeudenomistajilla ei ole käytännössä mahdollisuuksia selvittää, mitä aineistoa tekoälyn kouluttamiseen on käytetty. Siten on mm. tarpeen asettaa oletus, että tekoälymallin koulutukseen on käytetty kaikkia teoksia, joita tekoälytoimijan nimeämässä koulutuslähteissä on saatavilla, ellei tekoälytoimija pysty esittämään, ettei tiettyjä teoksia ole käytetty tekoälyn kouluttamiseen.

o Riittävät oikeussuojakeinot, myös kansallisesti: Tekoälyasetuksen mukaan läpinäkyvyysvaatimukset ulottuvat myös EU:n ulkopuolella oleviin toimijoihin, joiden palveluita on saatavilla EU:ssa. On varmistettava kansallisesti Suomessa, että myös kansallisia toimeenpanoa koskevia säännöksiä (mm. pääsy todisteisiin, turvaamistoimet, vahingonkorvausvaatimukset) voidaan soveltaa EU:n ulkopuolisiin tekoälytoimijoihin, joiden palveluita on saatavilla EU:ssa vastaavasti kuin EU-toimijoihin (riippumatta siitä, missä tekoälypalvelun kouluttaminen on tapahtunut).

OKM:n tulisi toimia aktiivisesti Euroopan komission tekoälytoimiston suuntaan, jotta tekoällysäädöksen läpinäkyvyysvaatimukseen ja tekijänoikeuspolitiikkaan liittyvä komission ohjaus olisi mahdollisimman selkeää ja johtaisi tekijänoikeuksien kunnioittamiseen myös tekoälyyn liittyvissä käyttötilanteissa.

o Tekoälyasetuksen käytännesäännöt: Kehitys on tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden kannalta mennyt edelleen heikompaan suuntaan ja kolmannessa luonnoksessa on useita tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden oikeuksien turvaamisen kannalta kriittisen ongelmallisia kirjauksia. Käytännössä kirjaukset muun muassa johtaisivat tekoälyasetuksessa tekoälypalvelujen kehittäjille asetettujen velvoittavien säännösten vesittymiseen. Olisi erittäin tärkeää, että OKM yhdessä TEMin kanssa olisi aktiivisesti yhteydessä tekoälytoimistoon tässä asiassa ja korostaisi, että tämän muotoisilla käytännesäännöillä ei voida varmistaa tavoitteen mukaista EU:n tekijänoikeuslakien noudattamista.

2. Onko jokin toimenpide mielestäsi toista tärkeämpi?

-

3. Millä tavalla katsot, että toimenpiteet tulisi toteuttaa?

2.2 KOULUTUS- JA TIEDOTUS

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä koulutukseen ja tiedotukseen liittyen?

Kannatamme esitettyjä toimenpiteitä.

Tarvitaan vankan lainsäädännön lisäksi selkeitä ja riittävän yksityiskohtaisia pelisääntöjä tekoälymallien kehittämisestä ja niiden hyödyntämisestä, ja joissa korostetaan tekijänoikeuksien kunnioittamista ja ennakkoluvan tarpeellisuutta. Raportissa koulutuksen ja tiedotuksen yhteydessä mainitut pelisäännöt tai oppaat eivät kuitenkaan missään tilanteessa saa olla ristiriidassa tekijänoikeuslain tai tekoälyasetuksen sääntelyn kanssa.

2. Onko jokin ehdotettu teema mielestäsi toista tärkeämpi?

3. Millä tavalla katsot, että koulutus ja tiedotus tulisi toteuttaa?

Siten, että koulutuksia ja tiedotusta suunnitellaan yhteistyössä ja toteutuksessa on mukana, vähintään osana työryhmää, substanssiosaamista luovan alan oikeudenhaltijoita edustavista järjestöistä, yhteishallinnointiorganisaatioista ja / tai TTVK ry:stä.

2.3 SELVITYKSET

1. Kannatatko esitettyjä aiheita selvittäväksi?

Kannatamme esitettyjä aiheita lukuun ottamatta kohtaa ”Mitä tekijänoikeudellisesti relevanttia tapahtuu tekoälymalleja kehitettäessä ja hyödynnettäessä”. Tätä aihetta koskeva oikeudellisia selvityksiä on jo käynnissä monissa EU-maissa. Lisäksi sekä EU-alueella että USA:ssa on käynnissä tätä aihepiiriä koskevia useita oikeudenkäyntejä, jotka tuottavat osaltaan vastauksia ko. kysymykseen. Useat näistä oikeustapauksista ovat käynnistyneet vasta OKM:n työryhmien työskentelyn jälkeen. Emme katso em. syistä johtuen tarpeelliseksi käynnistää erillistä suomalaista aihetta koskevaa selvitystyötä.

Rahoitustarpeet: CISACin tilaaman maailmanlaajuisen tutkimuksen (<https://www.cisac.org/Newsroom/news-releases/global-economic-study-shows-human-creators-future-risk-generative-ai>) mukaan tekoälyllä tuotetun musiikin ja audiovisuaalisen sisällön markkinat kasvavat nykyisestä 3 miljardista 64 miljardiin euroon vuoteen 2028 mennessä, ja musiikin tekijät taas menettävät 24 % ja av-alan tekijät 21 % tuloistaan vuoteen 2028 mennessä. Käytännössä tämä tarkoittaisi yhteensä 22 miljardin euron menetyksiä seuraavan viiden vuoden aikana, joista 10 miljardia musiikista ja 12 miljardia audiovisuaalisista sisällöistä. On selvää, että tekoälyllä on vaikutuksia musiikin oikeudenhaltijoiden taloudelliseen asemaan. Tasapainoinen lisensointimarkkina on lähtökohtainen ratkaisu generatiivisen tekoälyn oikeudenhaltijoille tuomiin taloudellisiin haasteisiin, mutta koska lisensointimarkkina on vielä kehitteillä, pyydämme OKM:ötä selvittämään

tekoälyn kansallisia vaikutuksia ja niistä johtuvia rahoitustarpeita musiikin ja av-alan lisäksi myös kirja-, kuva- ja media-alojen kannalta.

Persoonaoikeudet: Persoonaoikeuksien suojaamisen selvittäminen olisi tärkeää. Loppuraporteista ja taustamateriaaleista puuttuu maininta henkilön oikeudesta omaan kuvaan. Kannatamme, että tehdään oikeudellinen selvitys, miten muissa maissa persoonaoikeuksia suojataan. Henkilön oikeus omaan ääneen, kuvaan ja ulkonäköön on korostunut erityisesti tekoälyn aikana. Oikeudellisen selvityksen tulisi sisältää lainsäädännölliset esitykset persoonaoikeuden suojaamiseksi. Lainsäätäjän tulee tukea tarvittaessa lainsäädännöllisin ratkaisuin sitä, ettei henkilön ääntä, kuvaa tai hahmoa voida hyödyntää ilman hänen lupaansa, mukaan lukien kuolleet henkilöt ja kuolleen henkilön perikunnan lupa.

2. Onko jokin selvityksen aihe mielestäsi toista tärkeämpi?

-

3. Millä tavalla katsot, että selvitykset tulisi toteuttaa?

-

3. Lopuksi

Muita huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin ja niissä esitettyihin suosituksiin?

-

Kaira Lauri
Luovan työn tekijät ja yrittäjät - Luovat ry